

ЦІНОУТВОРЕННЯ В ТЕХНОЛОГІЧНОМУ ЛАНЦЮГУ ВИРОБНИЦТВА МОЛОЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

*В.П. Славов, д. с.-г. н., професор, член-кореспондент НААН,
зав. кафедри технологій переробки та якості продукції тваринництва,
Житомирський національний агроекологічний університет*

Складний механізм взаємин між виробниками, первинними споживачами (заготівельниками і переробниками) та його покупцями в умовах конкурентного середовища має цілу низку прихованих проблем і не дає чіткого уявлення щодо зв'язку між реальними витратами сільгоспвиробників і формування ціни кінцевої продукції на етапах технологічного ланцюга

виробництва: заготівля – переробка – оптова торгівля – роздрібна торгівля. Виникає питання: Чому вартість молочних продуктів висока, постійно зростає, а рентабельність виробництва молока вкрай низька?

Незважаючи на те, що галузь тваринництва в цілому створює вихідну продукцію для харчування населення, визначає продовольчу безпеку держави – галузь знаходиться в кризовому стані. Про це свідчать дані споживання тваринницької продукції, як основного джерела білків. Фактичне споживання молока і молокопродуктів у 2010 році склало 206 кг при оптимальному пороговому значенні 380 кг, м'яса і м'ясопродуктів – 52 кг при оптимальному пороговому значенні 83 кг. Наведені дані наочно ілюструють порушення структури споживання елементів живлення, їх невідповідність нормативам, оскільки 26% добового раціону забезпечується за рахунок споживання продукції тваринного походження, що вдвічі нижче від порогових значень (55%).

Протягом останніх 20 років поголів'я ВРХ у країні зменшилося в 5,1 раза, у тому числі корів у 3,2 раза. Змінилася й структура утримання худоби, зокрема, якщо у 2011 р. в колективних сільгосппідприємствах утримувалося 85,6% усього поголів'я тварин, то у 2010 р. – лише 34%. Щільність поголів'я худоби та корів в Україні зменшилася у 3,5 раза. У порівнянні з ЄС і Білорусією щільність корів менша у 2,2 раза. Ця тенденція продовжує зберігатися. Як результат за підсумками діяльності молокопереробних підприємств у 2011 році, у порівнянні з попереднім, виробництво жирних сирів скоротилося на 6%, кисломолочних продуктів – на 5%. У той же час протягом січня-вересня 2012 р. обробленого молока виробляли на 6,1% більше ніж за відповідний період 2011 р., а масла – на 14,7% більше.

Збільшення виробництва зазначених молочних продуктів відбулося двома шляхами:

перший – за рахунок ввезення не розфасованих готових молочних продуктів (сухе молоко, масло) з інших держав і таких, що частково втратили товарний вигляд, але не втратили харчової цінності;

другий – введення до їх складу компонентів інших немолочних продуктів, які значно дешевші і в цілому позитивно впливають на зниження ціни.

У переробників молока навіть з'явився такий вираз «молочний жир», тобто жир, який швидко застигає і має високу температуру плавлення. Він додається для створення консистенції притаманної вершковому маслу.

Використання інших заміників і додавання Е-добавок дає можливість виготовляти питне і згущене молоко та різні сири із мінімальною кількістю натурального молока. Сьогодні існує навіть такий вираз «молоко без корови».

Виникає природне питання: «На які соціальні наслідки для населення можна сподіватися?»

Нами узагальнено результати досліджень, сформовано структуру собівартості і проаналізовано процес формування ціни молока питного.

Результати дослідження показали, що в структурі собівартості переробки 1 л питного молока, жирністю 2,5% міститься 60% (3,0 грн) вартості молочної

сировини, жирністю 3,4%, з них: 44% (2,2 грн) – ціна сільгоспвиробника; 16% (0,8 грн) – ціна заготівельника; 40% – складають витрати на електроенергію, оплату праці, загальновиробничі та інші витрати.

У розрахунку собівартості не враховується зменшення жиरोдиниць в процесі переробки молока від 3,4% до 2,5%, тобто на 0,9%. Не складно підрахувати, що втрата 0,9% жиरोдиниць – це близько 250 л молока, не враховані в доходах селянина, який і без того працює у збиток. Необхідно брати до уваги, що товаровиробник має чистий прибуток 25% за 12 місяців, а в торгівлі обіг коштів відбувається із швидкістю понад 35–40 разів. Таким чином, селянин, який доглядає за коровою, отримує 1,6–2,2 грн/л, заготівельник – 0,7–0,8 грн/л, решта вартості відходить переробнику й торгівлі, при цьому витрати останніх перевищують витрати на виробництво і заготівлю молока в 2,4 рази, без урахування зниження жирності з 3,4 до 2,5%.

У структурі собівартості масла вартість сировини займає 50%. Слід зауважити, що 2/3 білкової частини молока (відвійки) після переробки повертається у виробництво для створення іншої продукції, а вона є джерелом додаткового прибутку переробних підприємств. Є інші варіанти отримання додаткових прибутків переробними підприємствами.

Так, лише на одній операції розфасування 20 т (вантажомісткість фури) масла у пакки з моноліту підприємство після його реалізації може отримати близько 60% прибутку.

Інший спосіб – перероблення чистого вершкового масла на бутербродне з додаванням до нього 30% рослинних жирів. Так, із 20 тонн (одна фура) купленого за оптовою ціною масла (в середньому 50 грн/кг) можна отримати додатково 6 тонн готового продукту і відповідно понад 50% валового прибутку, тоді як для виготовлення цієї ж кількості натурального вершкового масла необхідно заготовити і доставити на завод 135 т тонн молока. Система ціноутворення продукції переробки молока потребує ретельного контролю, і як об'єкт державного регулювання потребує вдосконалення організаційно-економічного механізму формування цін молочної продукції з метою захисту інтересів сільгоспвиробників і споживачів.

Пропонуємо зробити наголос на виконання таких завдань:

- здійснювати контроль за кількістю закупленого переробними підприємствами сирого молока і відповідно кількістю кінцевої молочної продукції з метою підвищення відповідальності переробників за якість продукції особливо тієї, де використовуються різні білкові добавки, наповнювачі, барвники, ароматизатори тощо;

- забезпечити паритетність цін між сільськогосподарською і промисловою продукцією, запобігти викривленню реальної вартості, створеної окремими ланками технологічного ланцюга;

- зобов'язати підприємців, які орендують землю для вирощування зернових, утримувати певну кількість поголів'я худоби. Розрахунки показують, що об'єктивним навантаженням на кожні 100 га сільгоспугідь є 50 голів ВРХ. Така

щільність дозволяє вести органічне виробництво і спеціалізуватися на вирощуванні продукції рослинництва без втрат для скотарства.